

بررسی عوامل بازدارنده و تسهیل کننده پژوهش در دانشگاه آزاد اسلامی به منظور ارائه راهکارهای عملی برای ارتقای سطح پژوهش در دانشگاه

دکتر بدیع الزمان مکی آل آقا*

چکیده: هدف اساسی پژوهش، شناسایی عوامل بازدارنده و تسهیل کننده پژوهش به منظور ارائه راهکارهای عملی برای ارتقای سطح پژوهش در دانشگاه است. جامعه آماری پژوهش شامل تمام اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی (منطقه ۸) است، که از بین آنان ۳۲۶ نفر با مدرک فوق لیسانس و ۲۷۴ نفر دکترا، انتخاب شده‌اند.

ابزار سنجش پرسش‌نامه محقق ساخت است که بر اساس مقیاس لیکرت تنظیم گردیده است و یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات، آزمون مجذور کای و آزمون نشان می‌دهد که عوامل فردی و عوامل سازمانی هر دو بر کاهش انگیزه‌های پژوهشی مؤثرند و با توجه به تأثیر متقابل فرد و سازمان بر یکدیگر در جهت بهبود سازمان و رسیدن به اهداف والا از جمله اهداف پژوهشی، می‌تواند تأثیر بسیاری در پیشرفت روند کنونی داشته باشد. واژه‌های کلیدی: پژوهش، عوامل بازدارنده، عوامل تسهیل کننده، عوامل فردی، عوامل سازمانی، اعضای هیأت علمی.

مقدمه

دنیای امروز شاهد توسعه روز افزون در زمینه‌های متفاوت علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... است، و هر لحظه با تغییرات فراوان و رویدادهای تازه روبروست، تحولات و رویدادهایی که بر اثر تحقیقات نخبگان و دانشمندان جوامع مختلف بروز می‌کند. مشاهدات حاکی از آن است که جوامعی می‌توانند با چنین روند تحول همگام باشند که به پژوهش و تولید دانش نگرشی خاص داشته و در این راه سرمایه‌گذاری بسیار نمایند. دانشگاه به‌عنوان پایگاهی برای فعالیت‌های پژوهشی به منظور کشف حقایق و پدیده‌های نو، که راهگشای مسائل و مشکلات انسان‌ها و جوامع بشری است باید مورد توجه خاص باشد. در این راستا باید به تقویت روحیه

* استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن Dr_L_Maki@yahoo.com

تحقیق و پژوهشگری، نوآوری و حفظ انگیزه‌های تحقیقاتی در افراد پرداخت و با توجه به اینکه چگونه می‌توان انگیزه تحقیق و پژوهش را در دانشگاه افزایش داد.

محیط دانشگاهی باید بر پایه تحقیق و پژوهش استوار باشد. یک کشور بدون حمایت و پشتیبانی پژوهش و یاری پژوهشگران، به جهت شناخت و حل مسائل در زمینه‌های متفاوت نه تنها از رشد صحیحی برخوردار نخواهد شد، بلکه به تدریج دچار رکود شده و از جامعه جهانی طرد می‌گردد (ارفعی مقدم، ۱۳۸۰).

با توجه به این که یکی از تجربه‌های موفق در عرصه آموزش عالی در ایران، تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی است، و با عنایت به گسترش روز افزون آن و توجه به ارتقای کیفی و افزایش بهره‌وری، بیش از پیش ضرورت دارد که به امر پژوهش و نحوه انجام کارهای تحقیقاتی و افزایش فعالیت‌های پژوهشی توجه گردد.

امروزه شناخت ابعاد و راهبردهای پژوهش و تحقیقات، برای کشف مسائل و مجهولات زندگی و راهگشا برای پیشرفت تمدن و آرامش و امنیت بشری است. در جهان کنونی شاهد توسعه روابط و گسترش مناسبات بین کشورها هستیم. از جهت اینکه موضوع پژوهش سالیان دراز است که در جوامع پیشرفته چه از نظر داخلی و چه از نظر بین المللی نهادینه شده است، لذا در کشورهای در حال توسعه مثل ایران که هنوز در مورد بسیاری از ارزش‌ها و راه‌های دستیابی به کانون‌های مختلف توسعه تحقیقات، کمبودهای فراوانی احساس می‌شود. لازم است، که از نظرات و مطالعات علمی و نحوه تحقیقات سایر کشورهایی که در این روند، نقش عمده و شایان اهمیت دارند، استفاده شود (مکنون ۱۳۷۲).

باید توجه داشت که در زمینه پژوهش، از جهت آگاهی به ساختار پژوهش، با کمبودهای عمیق مواجه هستیم و خوشبختانه از دید کارشناسی امکانات بالقوه و موقعیت‌های منحصر به فرد و اندیشه‌های سالم در مردم ما مخصوصاً دانشجویان دانشگاه، وجود دارد که باید شکوفا شود. به احتمال قوی، ایجاد روابط و تماس مداوم با کشورهایی که در ابعاد پژوهش، قدم‌های عمده در فرایند توسعه پایدار از نظر کمی و کیفی برداشته‌اند، به افراد، امکان می‌دهد که نمادها و مفاهیم پژوهشی قابل قبول و ریشه‌دار در حد زمینه‌های مورد نیاز پذیرند و در نتیجه، سیاست‌گذاری فرهنگی و برنامه‌ریزی در دراز مدت، که راهکارهای اندیشمندی است و مشکلات فرهنگی و اجتماعی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد، تدوین شود (محمدی ۱۳۸۳).

باید توجه نمود که تحقیقات و پژوهش در پیشرفت یک جامعه، چه نقشی را ایفا می کند و آیا به صرف تحقیقات، پیشرفتی حاصل خواهد شد، و اگر قرار است سطح تحقیقات در کشور به خصوص در دانشگاهها ارتقا یابد، متولی آن چه شخص یا اشخاصی هستند و برای رسیدن به هدف چه راهها و مراحل باید طی گردد. بسیاری معتقدند که پژوهش موفق نتایج موفقیت آمیز را در امر تدریس، به همراه دارد.

جاکوب، رین مارس، هامادا^۱ ۱۹۸۷ در گزارش به جامعه آمریکایی دانشگاهها و دانشکدههای مدیریت معتبر، کوشش دارد که موقعیت در کلاس را به بهره‌وری پژوهش متکی بداند. پل و رایین^۲ ۱۹۸۴، دیل^۳ ۱۹۹۳، لوک^۴ ۱۹۹۱، این نظریات را حمایت می کنند (گایس^۴ ۲۰۰۲). فرآ^۵ ۱۹۹۶، در طی پژوهشی اعلام نمود که آموزش و پرورش، فعالیت‌های دوجانبه و حمایت کننده هستند (دین^۶ ۱۹۹۹). جنکس و ریسمن^۷ ۱۹۹۶ عنوان نموده بودند که پژوهش، آگاهی اعضای هیأت علمی را افزایش داده و تحرک ذهنی در آنها بوجود می آورد. سانتر^۸ ۱۹۹۷، نیز این نظر را طی پژوهش تأیید نمود (کمیس و بیل^۹ ۱۹۹۸). فلدمن^{۱۰} ۱۹۹۲ در آمریکا و در سطح ملی پژوهشی انجام داد برای یافتن ارتباط بین بهره‌وری پژوهش و عملکرد در کلاس و ارزیابی امتیازهای آموزشی، انجام گرفت (هاپکینز^{۱۱} ۱۹۹۳). نمونه این پژوهش شامل هزار نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاهها و دانشکدهها است که به‌طور تصادفی برگزیده شده‌اند. اهداف این پژوهش:

۱- بررسی ارتباط بین ویژگی‌های سازمانی و فردی و بازدهی پژوهش و ثمر بخشی آموزش.

۲- دیدگاه اعضای هیأت علمی در رابطه با اهمیت پژوهش در فضای دانشگاهی.

نتایج این پژوهش حاکی از آن است که: بسیاری از خصوصیات سازمانی و فردی به بهره‌وری پژوهش وابسته هستند ۷۰/۶ درصد از پاسخ دهندگان اظهار داشته‌اند که فعالیت‌های پژوهشی، ثمر بخشی تدریس آنها را بالا می‌برد، ۷۵ درصد پاسخ دهندگان اعلام کرده‌اند که از هیجان تولید پژوهش با کیفیت، لذت می‌برند در حالی که بقیه ادعا می کنند که انجام تحقیق به وسیله کارفرما خواسته می‌شود و در ترفیع، ثبات شغلی و تصمیمات و افزایش شایستگی به کار گرفته می‌شود.

1- Jackub, Rin Mars, Hamada

4- Gais

7- Rissman

10- Feldman

2- Poll, Rabin

5- Ferea

8- Santera

11- Hopkins

3- Dill

6- Dean

9- Kemmis & Bill

باتوجه به اهمیت مقوله پژوهش و سهم به سزای آن، در امر توسعه جامعه، شعار توسعه مبتنی بر دانایی و یا اقتصاد دانایی محور تحقق می‌یابد. همچنین با افزایش سهم فعالیت‌ها و اعتبارات پژوهش نسبت به تولید ناخالص داخلی، نهادسازی و تقویت مراکز علمی - پژوهشی دانشگاهی و تقویت واحدهای پژوهشی در مؤسسات بزرگ تولیدی و اقتصادی، انجام حمایت‌های دولتی مثل تأمین یارانه‌ها و نیز برقراری معافیت‌ها، بخش پژوهش می‌تواند جایگاه واقعی خود را پیدا نماید و به توسعه پایدار کشور کمک کند (مرکز تحقیقات سیاست ملی ۱۳۸۲).

رسیدگی به پژوهشگران، تقویت نهادها و تشکل‌های پژوهشی، استفاده از نتایج و یافته‌های پژوهشی که همگی در جهت حفظ امنیت اجتماعی و مالکیت فکری پژوهشگران هستند، باید هر چه سریع‌تر سامان یابد. ارزیابی وضعیت و روند فرهنگی کشور و بررسی رفتارها و گرایش‌ها که از پژوهش‌های کلان ملی است در برنامه سوم، آغاز شده است و در برنامه چهارم باید با جدیت بیشتر اجرا گردد. باید در جهت نوعی از پژوهش که می‌تواند به بهبود وضع فعالیت‌های فرهنگی، هنری و مطبوعاتی در زمینه تولید، توزیع آموزش و پژوهش و سایر مسائل فرهنگی کمک کند، تلاش نمود. به معنای دیگر باید وسیله پژوهش مورد نظر را از نظر کیفی و کمی ارتقا بخشید (بزرگی ۱۳۸۰). لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل بازدارنده و تسهیل کننده امر پژوهش، از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی منطقه ۸ به منظور ارائه راهکارهایی به منظور ارتقای سطح پژوهش در دانشگاه انجام گرفته است.

روش پژوهش

دراین پژوهش، روش تحقیق از نوع توصیفی و روش پس رویدادی است.

ابزار پژوهش

به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه محقق ساخت، حاوی ۲۵ سؤال پنج گزینه‌ای که بر اساس مقیاس لیکرت تنظیم گردیده، استفاده شده است. سؤالات بر اساس دو بعد عوامل فردی و عوامل سازمانی در نظر گرفته شده و با اجرای پرسش‌نامه روی ۷۰ نفر از اساتید، ضریب آلفای ۰/۷۹ به‌دست آمد که حاکی از همسانی درونی و مطلوب پرسش‌نامه است.

جامعه آماری

جامعه آماری مورد مطالعه متشکل از کلیه اعضای هیأت علمی (دکتری و فوق لیسانس) واحدهای دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ۸ است.

نمونه آماری

با استفاده از فرمول حجم نمونه $n_p = \frac{z_{\alpha}^2 \times pq}{d^2}$ حداقل نمونه، ۶۰۰ نفر است که با توجه به

آمار اعضای هیأت علمی ۳۲۶ نفر استاد با مدرک فوق لیسانس و ۲۷۴ نفر با مدرک دکتری و از این تعداد ۴۴۹ استاد مرد و ۱۵۱ استاد زن را شامل می‌گردد، که به روش تصادفی چند مرحله‌ای برگزیده شده‌اند.

یافته‌ها

جدول و نمودارهای ۱ تا ۵ نتایج آزمون آماری مجذورکای (χ^2) مربوط به فرض اصلی و فرضیه‌های فرعی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: تأثیر حمایت‌های مادی و معنوی دانشگاه بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی

گزینه	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلاً
	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد
دکتری	۹۰	۳۲/۸	۱۰۸	۳۹/۴	۴۰
فوق لیسانس	۱۱۶	۳۵/۸	۱۶۹	۵۹/۸	۳۵

$$df = 4 \quad \alpha = 0.01 \quad \chi^2 = 40.41$$

با توجه به مقدار χ^2 محاسبه شده، می‌توان استنباط نمود که نظرات استادان دو گروه مشابه نیست به عبارتی حمایت‌های مادی و معنوی دانشگاه بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی مؤثر است، این میزان از نظر استادان (فوق لیسانس) بیشتر از استادان (دکتری) عنوان شده است.

جدول ۲: تأثیر تعیین جایگاه محقق و ارزش تحقیق بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی

گزینه	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلاً
	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد
دکتری	۷۱	۲۵/۹	۱۰۹	۴۰	۲۶
فوق لیسانس	۸۱	۲۴/۸	۱۰۲	۳۱/۲	۷۰

$$df = 4 \quad \alpha = 0/01 \quad \chi^2 = 10/28$$

با توجه به مقدار χ^2 محاسبه شده، می‌توان استنباط نمود که نظر استادان در این رابطه مشابه است. هر دو گروه استادان (فوق لیسانس و دکتری) عنوان نموده‌اند که، تعیین جایگاه محقق و ارزش تحقیق، بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی تأثیر زیاد دارد.

جدول ۳: تأثیر ایجاد تسهیلات درون سازمانی و برون سازمانی بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی

گزینه	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلاً
	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد
دکتری	۶۵	۲۳/۷	۹۸	۳۵/۹	۲۱
فوق لیسانس	۷۷	۲۳/۶	۱۱۹	۳۶/۷	۲۴

$$df = 4 \quad \alpha = 0/01 \quad \chi^2 = 10/27$$

با توجه به مقدار χ^2 محاسبه شده، می‌توان استنباط نمود که نظر استادان در این مورد مشابه است. هر دو گروه استادان (فوق لیسانس و دکتری) عنوان نموده‌اند که تأثیر ایجاد تسهیلات درون سازمانی و برون سازمانی بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی زیاد است.

جدول ۴: تأثیر در نظر داشتن فعالیت‌های پژوهشی استادان در ترفیع و پیشرفت شغلی

گزینه	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلاً
	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد
دکتری	۵۵	۲۰/۳	۱۰۳	۳۷/۵	۲۴
فوق لیسانس	۶۷	۲۰/۷	۱۲۰	۳۶/۹	۳۰

$$df = 4 \quad \alpha = 0/01 \quad \chi^2 = 5/03$$

با توجه به مقدار χ^2 محاسبه شده، می‌توان استنباط نمود که نظر استادان در این مورد مشابه است. هر دو گروه استادان (فوق لیسانس و دکتری) عنوان نموده‌اند که در نظر داشتن فعالیت‌های پژوهشی استادان در ترفیع و پیشرفت تحصیلی، موجب افزایش انگیزه فعالیت‌های پژوهشی می‌گردد.

جدول ۵: تأثیر اختصاص بودجه کافی و حمایت اقتصادی از استادان در افزایش فعالیت‌های پژوهشی

گزینه	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلاً					
	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد	فراوانی- درصد					
دکتری	۵۷	۲۰/۸	۱۰۳	۳۷/۲	۷۸	۲۸/۵	۱۸	۶/۶	۱۹	۷/۲
فوق لیسانس	۸۴	۲۵/۵	۱۱۹	۳۶/۵	۸۶	۲۶/۴	۱۲	۳/۷	۲۵	۷/۸

$$df = 4 \quad \alpha = 0.01 \quad \chi^2 = 4.34$$

با توجه به مقدار χ^2 محاسبه شده، می‌توان استنباط نمود که نظر استادان در این مورد مشابه است. هر دو گروه استادان (فوق لیسانس و دکتری) عنوان نموده‌اند که اختصاص بودجه کافی و حمایت اقتصادی از استادان در افزایش فعالیت‌های پژوهشی تأثیر زیاد دارد.

جدول‌های ۶ و ۷ نتایج آزمون آماری T گروه‌های مستقل مربوط به تأثیر عوامل شخصی و عوامل سازمانی بر فعالیت‌های پژوهشی است.

جدول ۶

معنی‌داری	df	T	$S\bar{X}$	\bar{X}	N	گروه‌ها
* ۰/۰۱	۵۹۸	۲/۸۷۳	۰/۱۶۹	۲۵/۷۲	۳۲۶	اعضای هیأت علمی (فوق لیسانس)
			۰/۱۹۸	۲۴/۹۷	۲۷۴	اعضای هیأت علمی (دکتری)

* یک دامنه

بین نظرات اعضای هیأت علمی (فوق لیسانس و دکتری) در رابطه با بازدارنده بودن عوامل شخصی در اجرای فعالیت‌های پژوهشی تفاوت وجود دارد. هیأت علمی (فوق لیسانس) بیشتر از هیأت علمی (دکتری) بر عوامل شخصی به عنوان عوامل بازدارنده فعالیت‌های پژوهشی تأکید دارند.

جدول ۷

معنی‌داری	df	T	$S\bar{X}$	\bar{X}	N	گروه‌ها
* ۰/۰۱	۵۹۸	۳/۵۶۴	۰/۵۶۳	۴۷/۹۸	۳۲۶	اعضای هیأت علمی (فوق لیسانس)
			۰/۶۷۲	۵۱/۱۰	۲۷۴	اعضای هیأت علمی (دکتری)

* یک دامنه

بین نظرات اعضای هیأت علمی (فوق لیسانس و دکتری) در رابطه با بازدارنده بودن عوامل سازمانی در اجرای فعالیت‌های پژوهشی تفاوت وجود دارد. اعضای هیأت علمی (دکتری) عوامل سازمانی را عامل بازدارنده فعالیت‌های پژوهشی و کمبود انگیزه پژوهش عنوان نموده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه t محاسبه شده ($t = ۲/۸۷۳$) از مقدار t بحرانی ($df = ۵۹۸$ و $\alpha = ۰/۰۱$) بزرگتر است، با ۹۹٪ اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که برای اساتید (فوق لیسانس) عوامل شخصی از عوامل بازدارنده فعالیت‌های پژوهشی هستند و کمبود انگیزه پژوهش در این گروه نسبت به اساتید دکتراناشی از عوامل شخصی است.

با توجه به اینکه t محاسبه شده ($t = ۳/۵۶۴$) از مقدار t بحرانی ($df = ۵۹۸$ و $\alpha = ۰/۰۱$) بزرگتر است، با ۹۹٪ اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که برای اساتید (دکتران) عوامل سازمانی از عوامل بازدارنده فعالیت‌های پژوهشی هستند و کمبود انگیزه پژوهش در این گروه نسبت به اساتید فوق لیسانس ناشی از عوامل سازمانی است.

مطالعات سلطانی ۱۳۷۸ نشان داد که بسیاری از خصوصیات سازمانی و فردی وابسته به بهره‌وری پژوهش هستند. مطالعات سبزه‌واری ۱۳۷۹ و خیرخواه ۱۳۸۱ نیز نتایج مشابهی داشته‌اند (مهرپویا ۱۳۸۲). بونو^۱ ۲۰۰۱ اشاره به این دارد که افراد با رضایت شغلی بالا در سازمان، تلاش کاری بیشتری از خود نشان می‌دهند. مطالعه والش^۲ و وینفلد^۳ ۲۰۰۱ نشان داد که عوامل بیرونی نظیر بودجه و منابع ناکافی بر انگیزه کار و فعالیت افراد مؤثر است. وینتر و ساروس^۴ ۲۰۰۲ با مطالعات خود نشان دادند که نقش سیستم ضعیف پاداش دهی نیز از عوامل مؤثر بر کاهش انگیزه به حساب می‌آیند. در این پژوهش اطلاعات به دست آمده و مقدار χ^2 محاسبه شده در سطح اطمینان ۰/۰۱ نشان می‌دهد که حمایت مادی و معنوی دانشگاه از پژوهشگران، موجب افزایش فعالیت‌های پژوهشی می‌شود. همچنین نتایج دیگر این پژوهش نشان می‌دهد که:

- تعیین جایگاه محقق و ارزش تحقیق موجب افزایش فعالیت‌های پژوهشی می‌گردد.
- ایجاد تسهیلات درون دانشگاهی و برون دانشگاهی در افزایش فعالیت‌های پژوهشی مؤثر است.
- در نظر داشتن فعالیت‌های پژوهشی اساتید در پیشرفت شغلی، در افزایش فعالیت‌های پژوهشی تأثیرگذار است.
- اختصاص بودجه کافی و حمایت اقتصادی از استادان در افزایش فعالیت‌های پژوهشی تأثیر دارد.

1- Bono

2- Walsh

3- Winefield

4- Winter & Sarros

پایگاه علم و تکنولوژی، دانشگاه است و دانشگاه نیز بر پایه تحقیقات و پژوهش استوار است. با توجه به این امر باید به تقویت روحیه پژوهشگری و حفظ انگیزه‌های تحقیقاتی در افراد پرداخت و تلاش کرد تا دشواری‌های موجود بر سر راه تحقیقات و محققان از میان برداشته شود. در این راستا پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد.

- تغییر ساختار آموزشی کشور از آموزش سنتی به آموزش پژوهش محور.
- نهادینه ساختن فرهنگ پژوهش و اشاعه آن در نظام آموزشی.
- نهادینه کردن تحقیقات مشترک بین صنایع و دانشگاه‌ها.
- ارتقای ارزش و منزلت تحقیق و محقق در جامعه.
- تدوین ضوابط ارتقای شغلی بر اساس پژوهش، برای استادان و پژوهشگران در دانشگاه.
- حمایت مادی و معنوی دانشگاه از مجریان طرح‌های پژوهشی.
- تشویق و مشارکت جمعی و تحقیقات گروهی.
- همسویی پژوهش‌های دانشگاهی با مقتضیات و احتیاجات جامعه در زمینه توسعه و ترقی ملی و تعیین جایگاه پژوهش در فرایند توسعه اجتماعی.
- ایجاد تسهیلات استفاده از تکنولوژی و فن‌آوری اطلاعات در اجرای طرح‌های تحقیقاتی.
- رفع موانع اداری در جریان تحقیق و ایجاد تسهیلات لازم جهت چاپ و نشر نتایج پژوهش‌ها.

منابع فارسی

- اردعی مقدم، ع. (۱۳۸۰). جایگاه پژوهش در فرایند توسعه اجتماعی. فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی.
- بزرگی، ک. (۱۳۸۰). شاخص‌های پیشبرد تحقیقات در ایران و چند کشور جهان. خبرنامه آموزش عالی، شماره ۲.
- طبیعی، ج. (۱۳۷۳). نقش دانشگاه و پژوهش در توسعه ملی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۳ و ۴.
- محمدی، م. (۱۳۸۳). تحقیقات دانشگاهی حال و آینده. فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی.

مکنون، ر. (۱۳۷۲). تاریخچه تحقیقات در کشور. فصلنامه علمی و پژوهشی گزارش ملی تحقیقاتی.

مهرپویا، ج. (۱۳۸۲). پژوهش در پیشینه پژوهشی. فصلنامه اقتصادی.

مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور. (۱۳۸۲). مجموعه قوانین و مقررات پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

منابع انگلیسی

- Bono, J. E. (2001).** The job satisfaction-job performance relationship ;A qualitative and quantitative review. *Psychological Bulletin* 127. 376-407.
- Dean, J. (1999).** Improving the primary school. *New York: Routledge.*
- Gais, T. & Lawrence, C. (2000).** The Nelson A. Rockefeller Institute of Government. *New directions for higher education.* N. 112.
- Hopkins, D. (1993).** A teacher's guide to classroom research. *Philadelphia; OpenUniversity Press.*
- Kemmis, S. & Bill, S. (1998).** Action research in practice. *London, Routledge.*
- Walsh, M. & Winefield, A. H. (2001).** Occupational stress in universities: Staff perceptions of the causes ,consequences and moderators of stress. *Work & Stress, 15.*
- Winter, R. & Sarros, J. (2002).** The academic work environment in Australian universities : A mtivating place to work ? *Higher Education Research & Development , Vol . 21 , No.3.*